

Näin teet oman NAFI-yhteenvedon Lajitietokeskuksesta

Kimmo Saarinen ja Tapani Lahti

Seurannan verkkosivuilla (<https://laji.fi/project/MHL.6/about>) on nähtävillä olennaisimmat havaintotiedot seurantaan kirjatusta päiväperhosista. Lajit ja yksilömäärät sekä havaintoruudut ja vuodet saa näkyviin, mutta omien laji- tai ruututietojen koonti ei ainakaan toistaiseksi ole mahdollista.

Omien NAFI-havaintojen tarkastelu Lajitietokeskuksen sivuilla onnistuu kuitenkin muilla tavoilla. Kokosimme tähän kirjoituksen vinkkejä, kuinka hakutyökalujen avulla omia seurantahavaintoja pääsee tutkimaan tarkemmin. Esimerkkinä on käytetty tarvittaessa Kimmo Saarisen (KS) seurantatietoja.

NAFI-seuranta on omalla alisivullaan, mutta aloitetaan Lajitietokeskuksen pääsivulta ja sen yläreunan valikosta ”Selaa havaintoja” (<https://laji.fi/observation>). Varmista ensin, että olet kirjautunut sisään laji.fi-sivustolle (tällöin oma nimesi näkyy sivun oikeassa ylälaidassa).

Alkuun rajataan olennaiset hakuehdot sivun oikean reunan valikosta:

1) **Rajaa eliöryhmillä** – painike on heti ensimmäisenä, siitä klikkaamalla avautuu erillinen ikkuna, jonka mustista kolmioista edetään valikoissa ”Hyönteiset ja hämähäkkieläimet > Perhoset > Päiväperhoset”. Sen ruutuun tiksu ja alakulmasta OK.

2) **Omat havainnot** – avautuvaan ruutuun rastitetaan kohta ”Havainnoijana”.

3) **Aineistot** – rajaa aineistoilla -painikkeesta avautuu ikkuna, jonka ylimmälle riville voit kirjoittaa ”nafi”. Laita tiksu alas avautuvaan ruutuun ”Valtakunnallinen päiväperhosseuranta (NAFI)”.

Keskeiset NAFI-koosteen rajaukset ovat siinä, joten nyt voit klikata oikean palstan yläosassa olevaa sinistä painiketta ”Hae”. Sen vieressä näkyvät rajaukset (=3). Kirjoittajan tiedoilla on tuloksena 11 727 osumaa 101 lajista. Tämän haun tuloksissa ovat mukana vain ne NAFI-havainnot, jotka on tallennettu Lajitietokeskuksen palvelujen kautta omalle tiilillesi. Jos olet ollut pitkään mukana seurannassa ja tallentanut aikoinaan havaintojasi paperilomakkeilla, Excel-tiedostoihin tai Hatikka-järjestelmän kautta, kaikkia näitä havaintojasi ei ole liitetty Lajitietokeskuksen käyttäjätiliisi yhteyteen.

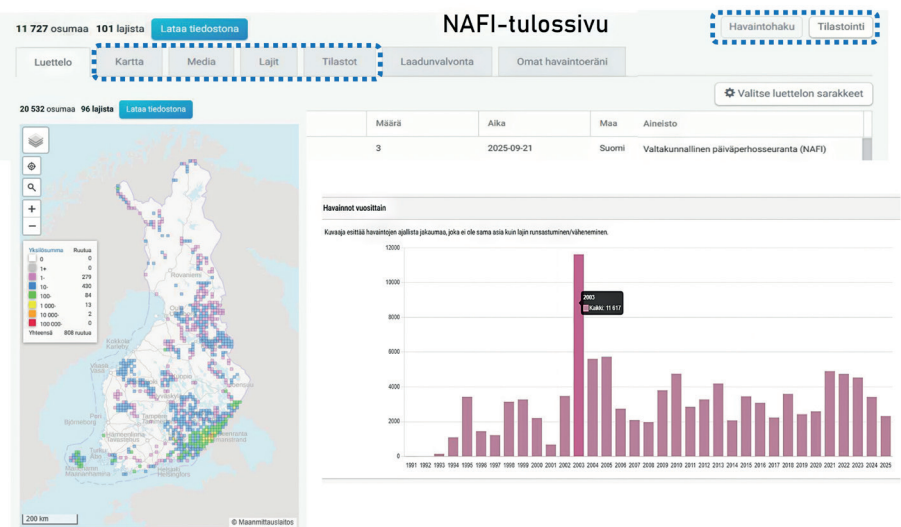
Saat vanhemmat havaintosi mukaan hakutuloksiin seuraavalla tavalla. Poista ensin tiksu ”Omat havainnot > Havainnoijana” -valinnasta. Valitse kohta ”Havainnoija”, kirjoita nimesi ja paina Enter. Nimi kannattaa kirjoittaa kahdella tavalla (”Etunimi Sukunimi” ja ”Sukunimi, Etunimi”), koska vanhemmissa

järjestelmissä käytettiin erilaista muotoa kuin Lajitietokeskuksessa. Kimmo Saarisen tiedoilla tuloksena on 20 535 osumaa 96 lajista. Joukosta uupuvat nk. sensitiiviseksi luokitellut lajit (KS:lla kahdeksan). Kannattaa siis kokeilla, miten omat hakuvaihtoehdot eroavat.

Rajauksen määrittelyn jälkeen omia havaintoja pääsee tutkimaan avautuvan tulosivun yläosan kielekkeiltä. Esimerkiksi neljäs kieleke ”Lajit” listaa ne havaintomäärien mukaan alenevasti, mutta ”Yksilösumma”-otsikkoon klikkaamalla lajit järjestyvät runsaimmasta vähälukuisimpaan tai päinvastoin.

NAFI-hakuohjeet

Keskeiset valinnat oman NAFI-koosteen tekoon. Rajaa eliöryhmä ja aineisto omiin havaintoihin tai vaihtoehtoisesti omaan nimeen ja hae!

Haun tuloksia pääsee katsomaan havaintohaun tai tilastoinnin kautta. Kuvan kartta löytyy ”Tilastointi”-painikkeen takaa, havaintojen vuosijakauma puolestaan ”Havaintohaku”-painikkeen takaa ”Tilastot”-kielekkeen alta.

Viereinen viides kieleke "Tilastot" kokoaa perhoshavainnot muutamiin kuvaajiin, joissa havainnot (tai yksilömäärät, valintaruutu ylhäällä) on jaettu taksonieittain, vuosittain ja kuukausittain. Niiden luvut saa näkyviin viemällä cursorin palkin päälle.

Toinen kieleke "Kartta" näyttää havaintojen tarkemmat sijainnit Suomessa, mutta lajeja voi katsoa kartalla myös tilastoinnin kautta. "Tilastointi"-painike on tulossivun oikeassa yläkulmassa "Havaintohaku"-painikkeen vieressä. Siitä omat havainnot listautuvat 10x10 km² YKJ-ruutuihin - KS:n tapauksessa niitä on (nimihauulla) 808, mikä näkyy kartan selitteessä. Selitteestä voi valita ruututiedot vuoden tai määrän mukaan. Lajit listautuvat oikealle. Tästä sivusta tekee erinomaisen se, että yksittäisiin havaintoruutuihin pääsee kiinni klikkaamalla haluttua havaintoruutua kartalla (sitä voi skrollata isommaksi hiirellä), yksittäisen lajin tietoihin puolestaan klikkaamalla lajin nimeä oikealla. Ensimmäisenä olevan lanttuperhosen klikkaaminen avaa sen kartalle 346 ruutuun. St Rauman ruutua klikkaamalla sen taustalta paljastuu puolestaan 12 päiväperhoslajia kesältä 2021. Yksittäisen lajin havaintoriviltä saa klikattua näkyviin alkuperäisen havaintoerän erilliseen ikkunaan; kartalle puolestaan saa monenlaisia lisätietoja

sen vasemman yläkulman valikosta (kuten YKJ-ruudukon, kuntien tai eliömaakuntien rajat, ym.). Punaiset rastit kartan tai lajilistan yläpuolella palauttavat valikot haun lähtötilaan. Painikkeesta "Valitse luettelon sarakkeet" voi lisätä tilastoon selitesarakkeita (esim. havainnoijan nimi ja lähdejärjestelmä) ja tunnuslukuja (esim. yksilösumma, yksilömäärä, vanhimman ja uusimman havainnon päivämäärä).

KS:lle kirjautuu Sa Joutsenon "kotiruudulta" (678:358) pitkälti yli 3 000 havaintoriviä - mutta kuinka monesta lajista? Tarkennetaan siis hakua ja otetaan sivun oikean reunan rajausvalikosta kohta "Paikka". Alle aukeavasta valikosta löytyy painike "YKJ", josta avautuvaan ikkunaan kirjataan pohjoiskoordinaatiksi 678 ja itäkoordinaatiksi 358. Avautuva kartta näyttää 3 072 osumaa 67 lajista. Ne saa näkyviin tulosalikon jäljennestä painikkeesta "Lajit".

Entä moniko lajeista havaittiin ruudusta myös kesällä 2025? Sivun oikean reunan rajausvalikosta löytyy "Aika" ja sen alta valmis painike "Tänä vuonna". Sitä klikkaamalla ja perään "Hae" tuloksena on 63 osumaa 20 lajista. Joukossa näyttäisi tänäkin kesänä olleen eniten sitruunaperhosia.

Oikean reunan hakuvalikosta löytyy pitkä liuta muitakin vaihtoehtoja. Havaintoja voi

hakea esimerkiksi vain uhanalaiseksi luokitelluista lajeista tai jonkun kunnan alueelta. Esimerkiksi KS:n kaikki päiväperhoshavainnot Lappeenrannan kunnan alueelta saadaan, kun alkuun poistetaan yläreunan rajauksista (em. jälkeen 5) havaintoaikea ja koordinaatit, ja valitaan alemmaa Paikka-vaihtoehtoja "Kunta". Kunnan voi hakea listalta tai kirjoittaa siitä alun, jolloin lista lyhenee mukavasti. Tuloksena on 11 622 osumaa 70 lajista, joita voi taas katsoa kartalla tai lajiluettelona. Tilastot-osiosta puolestaan käy ilmi, että päiväperhosia on kirjattu Lappeenrannan alueelta eniten kesältä 2003.

Lisätään vielä loppuun, että NAFI-lomakkeilla saa ja voi tallentaa muitakin luontohavaintoja. Kun hakuehdoista poistetaan kunta ja eliöryhmä, KS saa tulokseksi 20 745 osumaa 164 lajista. Päiväperhosten lisäksi joukossa on lähinnä muita päiväaktiivisia perhosia, mutta myös herhiläisiä ja sinisipisirkkoja sekä joitakin kasveja. Monet ovat olleet aktiivisempia NAFI-lomakkeen loppurivien täyttäjiä, kuten erillinen katsaus seurannan verkkosivuilla osoittaa.

Toivottavasti omien päiväperhoshavaintojen katselu innostaa jatkossakin seurantaan, vaikkapa kokoamaan uusia ruutuja tai etsimään vielä havaitsematta jääneitä lajeja!

Miljoonapaaluja seurantavuosien varrelta

Kimmo Saarinen

Kun korjailin kesällä 2023 seurantaan juuri tallennettua havaintoerää, perään tehty tarkistusajo heitti silmille NAFI-aineiston kooksi 6 999 982 perhosta. Seuraava erä puhkaisi hyvinkin seitsemän miljoonan rajan, ja näin kävikin: Kai Norrdahl sai miljoonapaalun nimiinsä 10.7. tallennetuilla 14 lajilla ja 184 yksilöllä, jotka hän oli nähnyt Ab Raisiossa 29.6.2023.

Samalla tuli aprikoitua, josko aiemmatkin miljoonarajojen ylittäjät saisi selvitettyä jälkikäteen. Vuosiraporttien kautta oli mahdollista päästä ainakin alkuun: ensimmäinen miljoona täyttyi vuonna 1998, toinen 2002 ja kolmas 2006, neljän miljoonan raja ylittyi vuonna 2010, viisi tuli täyteen vuonna 2015 ja kuudes miljoona vuonna 2020.

Tarkempi haku osoittautui aikamoiseksi haasteeksi, vaikka sain apua parhaasta päästä. Tapani Lahti kehitti 1990-luvulla paperilomakkeiden aikaudella seurannan VPS-tallennusohjelman, ja hän oli vahvasti mukana myös museon Hatikka- ja Vihko-tallennusväylien kehitystyössä. Moninaisten syiden - eikä vähiten jälkikäteen tehtyjen havaintotallennusten tai Lajitietokeskukseen kirjautuvien havaintoerien satunnaisen tallennusjärjestyksen takia - seuraavia löydöksiä on syytä pitää suuntaa antavina, mutta kuten Tapani listan lähettäessään totesi,

Karttaperhonen
(*Araschnia levana*).
Kuva: Juha Majala.

"en usko, että kukaan ulkopuolinen ryhtyy tietoja kyseenalaistamaan".

Pidetäköön siis näitä vähintäänkin päiväperhosseurannan puolivirallisina merkkipaaluina! Kun havaintopäivämäärillä varustetut erät laitettiin eränumeron perusteella numerojärjestykseen, miljoonarajojen ylitykset osuivat seuraaviin NAFI-havaintoeriin:

Kesän 2025 myötä valtakunnalliseen seurantaan on nyt tallennettu noin 7,5 miljoonaa päiväperhosta. Seuraavaan kahdeksan miljoonan rajaan on vielä sen verran matkaa, että se ylitetään todennäköisesti vasta kesällä 2028 - tai ehkä vuotta aiemmin, jos seuraavat kesät ovat merkittävästi mennyttä parempia.

1M: Olavi Helminen / N Hanko 1998	(NAFI-lomakkeet): http://tun.fi/KE.481/3436
2M: Lars-Erik Fernelius / N Sipoo 2002	(NAFI-lomakkeet): http://tun.fi/KE.481/6275
3M: Jarmo Huhtanen / St Säkyä 2006	(NAFI-lomakkeet): http://tun.fi/KE.481/9449
4M: Jarkko Alatalo / Om Kalajoki 2010	(VanhaHatikka): http://tun.fi/MHD.1512875
5M: Kari Tahvanainen / Ka Kotka 2015	(Uusi Hatikka): http://tun.fi/KE.8_1164544
6M: SYKE / N Porvoo 2020	(Vihko): http://tun.fi/JX.1172442
7M: Kai Norrdahl / Ab Raisio 2023	(Vihko): http://tun.fi/JX.1608636

Seurantalomakkeiden lajikirjoiset oheishavainnot

Kimmo Saarinen

Kun Lajitietokeskuksen haku rajataan NAFI-seurannan aineistoon, tuloksena on paljon muutakin kuin päiväperhosia.

Yli 540 000 havainnon joukossa on tietoa kaikkiaan 1 303 lajista (tilanne 24.12.2025)! Jos päiväperhoset rajataan pois (= tiksun sijaan rasti ruutuun, klikkaa lajiryhmää kaksi kertaa), bonusaineistoa jää edelleen 12 922 havainnon ja 1 187 lajin edestä.

Suurin osa havainnoista (84 %; 84 256 yksilöä ja 748 lajia) on muita hyönteisiä – varsinkin muita perhosia (49 998 yksilöä ja 513 lajia). Joukon runsaimpia ovat päivisinkin aktiivisesti liikehtivät metsämittari (*Hypomecis atomaria*) ja gammayökkönen (*Autographa gamma*), jotka muodostavat lähes puolet muista perhosista. Sudenkorentoja (27 772 yksilöä ja 52 lajia) on ilmoitettu myös paljon, sen sijaan pistiäisiä (62 lajia) ja kovakuoriaisia (57 lajia) niukemmin. Yksilömäärillä mitaten nivelkärsäisiä (2 689 yksilöä ja 27 lajia) on havainnoitu enemmän – joskin yli 96 % on kirjattu yhdestä ja samasta lajista, viime aikoina nopeasti ja laajalti levinneestä pyjamaluteesta (*Graphosoma italicum*)! Muiden hyönteisryhmien lajeista eniten havaintoja on kirjailtu sinisiipisirkasta (*Sphingonotus caerulans*; 13) ja yksilöitä puolestaan hirvikärsästä (*Lipoptena cervi*; 328).

Kuusijalkaisten jälkeen havaintoja on kertynyt melko runsaasti myös koppisiemenisistä kasveista (9 %, 247 lajia) ja linnuista (5 %, 123 lajia). Viimeinen pari prosenttia koostuu lähinnä matelijoista, kaloista, sienistä ja nisäkkäistä. Näiden 69 lajin joukossa on eniten ahvenia (*Perca fluviatilis*), sisiliskoja (*Zootoca vivipara*) ja korvasieniä (*Gyromitra esculenta*). Näitä useammin lisäriveille on kirjattu kuitenkin kyy (*Vipera berus*), 13 kertaa.

Tilastot-sivun alareunasta löytyy vielä yksi mielenkiintoinen luku: muista kuin päiväperhosista on tallennettu NAFI-lomakkeilla 1 386 valokuvaa! Tämä on kuitenkin vain jäävuoren huippu. Kun päiväperhoset otetaan mukaan, NAFI-havaintoeristä löytyy yli 9 000 valokuvaa. Moista kuvasettiä katsellessa ei aika käy pitkäksi!

Sudenkorenoista seurantalomakkeille on päätyntä useimmin ruskohukankorento. Kuva: Jarkko Alatalo.

Metsämittari on seurantalomakkeilla ilmoitetuista muista kuin päiväperhoslajeista runsaslukuisin. Kuva: Anssi Hurme.

Pyjamaluteita on kuvattu varsinkin Lounais-Suomessa. Kuva: Anssi Hurme.

